

Kerkenplan in de steigers

Bijna helft Vlaamse gemeenten denkt na over toekomst parochiekerken

- ▶ Kerkenplannen zijn vereist voor subsidies
- ▶ Voor her- en nevenbestemmingen groeit almaar meer openheid
- ▶ Een kerk is er niet enkel voor de gelovigen

Erik DE SMET

De Vlaamse overheid gaf kerkelijke en gemeentelijke overheden de opdracht samen een 'parochiekerkenplan' op te stellen. Aan de basis ligt de conceptnota uit 2011 van toenmalig Vlaams minister van Binnenlands Bestuur Geert Bourgeois (N-VA) over de toekomst van de parochiekerken. Bedoeling is in onderling overleg een langetermijnvisie uit te werken. Welke kerken blijven er voor de eredienst bewaard? Waar is nevenbestemming mogelijk en waar herbestemming van het gebouw? Het Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur (CRKC) treedt in opdracht van de Vlaamse overheid op als kenniscentrum dat proefprojecten begeleidt. De taak is dan ook niet mis: Vlaanderen telt 1.800 parochiekerken en de tijd dringt. Waar staan we?

„Voorzichtig geschat, hebben vier op de tien gemeenten een plan klaar of zijn daaraan begonnen”, zegt Jan Jaspers, directeur van het CRKC. „Vermoedelijk komt het in het voorjaar van 2016 tot een inhaalbeweging en zullen tegen dan meer gemeenten op de kar zijn gesprongen. Dat komt omdat vanaf nu een kerkenplan vereist is om van de Vlaamse Gemeenschap subsidies te ontvangen. En aangezien de basis voor zo'n kerkenplan

steeds een pastorale toekomstvisie moet zijn, moeten gemeentelijke en kerkelijke bestuurders wel samen zitten.”

Het opstellen van een kerkenplan bracht heel wat in beweging en soms was de kerkelijke overheid al op eigen houtje aan de slag gegaan. Een voorbeeld is de stad Gent, waar werd beslist dat zeventien kerken hun liturgische functie verliezen. Vanaf juni 2016 vinden daar dus geen zondagsmissen meer plaats. De keuze om een aantal kerken niet te behouden, werd in het dekenaat Gent-Stad zelfs al twee jaar terug gemaakt.

Jan Jaspers: „Vergeleken met drie jaar geleden lijkt er een taboe doorbroken. Het thema herbestemming van kerken komt tegenwoordig zowat overal aan bod.” Jaspers waarschuwt echter voor al te drastische keuzes. „Een kerk is er lang niet louter voor de gelovigen die er eucharistie vieren. Een kerkgebouw heeft betekenis voor een brede gemeenschap, dus ook voor niet-gelovigen. In de dialoog met de betalende overheid moet dat dus ook ter sprake komen.”

„Vergeleken met drie jaar geleden lijkt er een taboe doorbroken”

Hoe die dialoog wordt gevoerd, verschilt van plaats tot plaats. Sommige gemeenten nemen een extern bureau of een hogeschool in de arm, heel uitzonderlijk heeft het brede publiek een stem in het debat. Schatte Jaspers drie jaar geleden dat geen tien procent van de parochiekerken een andere functie zou krijgen of zou verdwijnen, dan meent hij nu

dat dit cijfer hoger zal uitvallen. „De eerste plannen waren nog voorzichtig, tegenwoordig worden creatieve ideeën niet langer geschuwd.”

Een typisch voorbeeld is wat er in Langemark-Poelkapelle gebeurt. Vertegenwoordigers van het gemeentebestuur, de kerkfabriek van Onze-Lieve-Vrouw en het bisdom Brugge beslisten in juli over de toekomst van de parochiekerk in Poelkapelle. De kerk zal, behalve voor de liturgie, voortaan ook worden gebruikt door de buitenschoolse kinderopvang en het consultatiebureau Kind en Gezin. Het project *Nieuwleven@kerk* wordt geschraagd door diverse werkgroepen.

Christoph Deraeve, lid van de werkgroep communicatie en gemeenteraadslid voor CD&V, legt uit: „Onze gemeente telt vijf parochiekerken en de geloofsgemeenschap besliste om nog maar om de twee weken een zondagsviering te houden in Poelkapelle. Een architect werkt momenteel aan de herindeling van het gebouw. Een gedeelte en dagelijks gebruik van de kerk zal resulteren in beter onderhoud en beheer van het gebouw.”

Op 6 december vond in de kerk een babbel- en beleefnamidag plaats. Twee speelse figuraties promoten het project. „In de dorpsgemeenschap wordt er veel over gepraat”, weet Deraeve. „Het idee van herbestemming is ouder dan het kerkenplan en het biedt oplossingen voor andere problemen. Hoofdzak is dat onze kerk als dorpszicht bewaard blijft. Een kerk is immers ook de eigenheid van een dorp.”

Reageren op dit artikel? Dat kan op lezersbrieven@kerknet.be

STANDPUNT

Luk VANMAERCKE

Kerken in beweging

„De advent is bij uitstek een periode van hoopvolle verwachting. Het is de start van een nieuw kerkelijk jaar, een tijd van uitkijken naar de geboorte van Jezus. Gelovigen die het artikel in *Kerk & Leven* lezen, over het uittekenen van kerkenplannen, zullen echter misschien veeleer ten prooi vallen aan pessimisme en wanhoop. Dat is nochtans niet aangewezen.

Het is nooit makkelijk te leven na een periode van bloei. De kerkgeschiedenis kende de voorbije tweeduizend jaar pieken en dalen, en in onze contreien zitten we nu ontegensprekelijk in een neergaande beweging. Of die zal blijven duren en hoelang, dat kan geen mens voorspellen. Op dit ogenblik kunnen we echter niet anders dan ons aan te passen aan de realiteit van dit tijdperk. Die realiteit is: er zijn te veel kerken voor het huidige aantal gelovigen.

Het is dan ook normaal dat zowel kerkelijke als politieke overheden nadenken over de best mogelijke benutting van die gebouwen. In de praktijk zal dat tot zeer verscheiden conclusies leiden. In extreme gevallen zullen kerken daadwerkelijk verdwijnen. Minder drastisch is de herbestemming. Kerkgebouwen kunnen in privéhanden komen, maar een publieke benutting is eigenlijk meer aangewezen. Voorbeelden daarvan zijn een museum, een kunstenhal of een bibliotheek. Al is dat natuurlijk ook niet altijd mogelijk.

Nevenbestemming is vaak een zinvolle optie. Kerken blijven dan dienstdoen voor katholieke erediensten, maar worden ook voor andere doelstellingen gebruikt. Soms is dat occasioneel, zoals concerten of tijdelijke tentoonstellingen. Het kan echter ook structureler, door een deel van het gebouw te benutten voor seculiere doeleinden. Zo bracht *KERK & leven* op 9 september van dit jaar het verhaal van de parochie Sint-Jozef in Hove, waar een heus planetarium in de kerk werd gebouwd. Dat soort creatieve nevenbestemmingen kan zelfs een nieuw impuls geven aan een geloofsgemeenschap.

Daarnaast is er ook de mogelijkheid van medegebruik. Vooral in multiculturele steden is dat een optie. De plaatselijke kerkgemeenschap deelt dan haar gebouw met gemeenschappen van andere origine, die in een andere taal vieren of die wel christelijk, maar niet katholiek zijn. Delicaat wordt het wanneer een andere gemeenschap het kerkgebouw definitief overneemt. En ongetwijfeld zou het debat veel heviger worden wanneer men zou overwegen om het gebouw door te verkopen aan een andere godsdienst, zoals bijvoorbeeld de islam. Daarvan zijn ons nog geen voorbeelden bekend, maar wellicht duikt ook die discussie vroeg of laat op?

Laten we toch maar de belangrijkste categorie niet uit het oog verliezen, kerken die gewoon kerken blijven. Want al zijn er vandaag bij ons minder katholieke gelovigen dan veertig of vijftig jaar geleden, er zijn nog steeds enkele honderdduizenden Vlamingen die geregeld naar de kerk gaan. Wekelijks of op kerkelijke feestdagen, bij huwelijken, doopsels of begrafenissen. In alle bisdommen worden momenteel plannen uitgerold die die gelovigen hergroeperen in ruimere, maar ook versterkte verbanden.

Ons kerkenlandschap zal dus diverse richtingen uitgaan. Verantwoordelijken moeten daarbij beseffen dat kerken meer zijn dan louter gebedshuizen. Ze zijn pijlers van onze geschiedenis, ankerpunten in onze landschappen en woonwijken. Zelfs mensen die nooit een voet in hun kerk zetten, kunnen emotioneel aan het gebouw gehecht zijn, wellicht zonder de ironie van die situatie te beseffen.

Zoals we hier al eerder aangaven, is angst voor verandering een slechte raadgever. Verandering is soms noodzakelijk en kan een voedingsbodem zijn voor nieuwe kansen. Wat de toekomst brengt, kan niemand ons vertellen. Dat we die toekomst als gelovigen samen vorm kunnen geven, is gelukkig wel een zekerheid. ”

Reageren op dit artikel? Dat kan op lezersbrieven@kerknet.be

Babbel- en beleefmoment over de plannen voor de kerk van Poelkapelle. © Violet Corbett Brock